Число 29. Львів дня 18. (31) Липня 1902. **Річник VI.**

Виходить що тижня в четвер.

Редакция і адміністрация: Львів, ул. Батория 24.

Видає і за редакцию одвічає: Вячеслав Будзиновский.

СВОБОДА

Політичне, просьвітне і господарске письмо для народу.

Предплата на цілий рік стоїть 4 корони.

За аноиси платить ся 20 сотиків від стрічки.

Рекламациї вільні від оплати.

ХЛОПСКИЙ СТРАЙК.

До всего руского народу в Галичині.

Рільничий страйк, який появив ся в 17 повітах східної Галичини, витворив дуже поважну ситуацию.

Появлене сего страйку, яко доказу зростаючої сьвідомости і енерґії нашого народу, треба повитати з задоволенєм, а законне поведенє страйкуючих і солідарність руских хлїборобів, яка майже всюди показала ся, з признанєм.

Страйк сей єсть конечним наслідком нездорових економічних і національно-політичних відносин в нашім краю, гіркої біди народних мас і тяжкого гнету всего руского народу.

Отже і клясовий інтерес наших хлїборобів, і економічний та національно - політичний інтерес всего руского народу вимагають, щоби сей страйк скінчив ся користно. Сего вимагає і справедливість, на котрої основі руский нарід стоїть і все стояти хоче.

Страйк єсть законно дозволений і загально принятий спосіб борби о поліпшенє долї робучих мас, тілько він мусить вести ся спокійно і без насильств.

Але з противної сторони роблять ся всякі заходи, щоби теперішний страйк скінчив ся на нічім, ба навіть проявляє ся змаганє, щоби провокациями викликати незаконности, котрі можна би відтак силою здусити, через що наш нарід мусів би в своїм теперішнім тяжкім положеню лишити ся, або до ще гіршого дійти.

Народний Комітет мав давно на оці страйки і постановив єще на з'їзді з 25. (н. ст.) грудня 1901 р., щоби „супротив щораз змагаючої ся аґресивности противників, задля оборони прав і заспокоєня потреб руского народу, ужити всїх можливих законних способів, іменно страйків та бойкотів".

Сими всїми причинами і обставинами спонуканий, Народний Комітет зійшов ся враз з рускими послами, соймовими і парляментарними, які на борзї змогли зібрати ся (Романчук, Барвіньский, д-р Кос, д-р Могильницкий, Глїджук, Богачевский, Гурик), на нараду в справі ситуациї, викликаної теперішним страйком. На тїй нарадї поставлено однодушно звернути ся до руского народу з отсим зазивом:

Братя селяне! Дораджуємо вам і взиваємо вас всїх до такого поведеня в справі теперішнього хлїборобского страйку:

Ті, що страйк розпочали та поставили жаданя справедливі, нехай не дають ся нічим спонукати або настрашити до відступленя від страйку без користного для них полагодженя справи.

Де ще страйку нема а хлїборобам діє ся від двора кривда, нехай ставлять свої оправдані жаданя та орґанізують ся.

Де вже страйк є, нехай всї місцеві робітники тримають ся солїдарно

Заможнїйші господарі нехай запомагають страйкуючих роботою у себе і харчем.

Посторонні громади не повинні ударемнювати стрейку насиланєм своїх робітників.

При тім однакож заразом взиваємо всїх і остерігаємо:

Заховуйте ся, як доси, цілком спокійно, не уживайте ніяких насильств анї навіть грозьб, вистерігайте ся обмежувати свободу заробкованя! Будьте особливо осторожні, колиб ви виділи, що вас хотять спонукати до якого противзаконного поведеня та викликати які розрухи, чим би і зломано стрейк. Також не треба ставити занадто високих, неможливих до сповненя жадань, а тим певнїйше зможете виграти справу.

Нашу інтеліґенцию взиваємо, щоби в дусї сеї відозви впливала на селян, щоби помагала селянам порадою і ділом, щоби інтервенциєю при угодах причиняла ся до користного для селян полагоджуваня стрейків.

Задля легшого і певнїйшого переведеня страйків по мисли сеї відозви, взиваємо до засновуваня страйкових комітетів, місцевих і повітових.

Наконець взиваємо як селян так інтеліґенцию, щоби подавали до публичної відомости всї помічені провокациї і незаконности публичних орґанів в сїй справі.

Солїдарним поведенєм покажіть силу, законним поведенєм покажіть, що по вашій сторонї правда а ваша добра справа мусить виграти...

У Львові, дня 26. (н. ст.) липня 1902 р.

За Народний Комітет:

Юлїян Романчук, голова і посол до ради державної. Д-р Кость Левицкий, Д-р Мик. Шухевич заступники голови. Д-р Яр. Олесницкий, Л. Цегельский секретарі.

Посли до ради державної Романчук, Барвіньский і д-р Кос вислали таку телеґраму до президента міністрів д-ра Кербера; Жандармерия, котрої уживає ся против масового страйку рільних робітників східної Галичини, споводованого надзвичайно нужденною платнею за роботу, викликує в супровитности до войска, поступаючого в реґулї тактовно, своїм нераз прямо провокуючим проведенєм сильне роз'ярене. (Тут наводять ся для прикладу кілька місцевостий і повітів). Дальше подібне поведенє може, помимо звісної терпеливости руского хлопа, довести до сумних наслїдків. Також є нарікаהя на поведенє декотрих старость. Ситуация дуже поважна. Просимо видати сейчас відповідні порученя.

Також посол Брайтер вислав від себе телеґраму до д-ра Кербера в справі поведеня жандармів.

Руські посли Гурик, о. Богачевский і д-р Кос виїхали в страйкуючі повіти.

Заліщицке.

В тім повітї **потекла хлопска кров, жандарми стріляли.**

Для усмиреня „бунту" впроваджено до сіл війско. Заліщицкий попіт знаходинь ся наче в станї облоги. В Торскім жнуть Гуцули під охороною баґнетів стрільцїв мадярских і шабель уланів. Они відчули негостинність своїх господарів на власній шкірі. Нарід дуже розярений на них.

З Нирківців стягають високі кари грошеві за худобу, коли случайно з неуваги дїтий скочить до лїса або в лан. Перед кількома днями заскаржив нирківский лїсничий около 70 людий за се, що принесли собі по галузцї маю на Зелені сьвята. Та не стало вже терпцю і людям та відплачують ся як можуть, заганяють також єго худобу і дріб, як лиш зайде на пасовиско громадске В послїдних днях уряджують лїсні з побережниками, формальні облави на людий, та не зловили нїкого, бо нарід стереже ся.

В Солонім є не лишень страйк але також бойкот. Бойкотують іменно жида-корчмаря і наложили на себе 5 зр. добровільної кари, коли би хто переступив поріг корчми. По селах масові арештованя. З Торского сидить один чоловік в арештї єще від недїлї, дальше арештовано в тім селї кількох селян і три жінки буцїм за се, що кидали камінєм в пана. В четвер (24 липня) арештоиано в Устечку Митра Жабюка, найповажнїйшого і найчеснїйшого господаря і одного парубка. З причини арештованя повстало збіговиско і до 30 людий пішло з жандармом і арештованими аж до Тлустого.

На близшу увагу заслугують Рожанівка своєю величезною демонстрацією, **Ворволинцї проливом хлопскої крови**.

Дідичі нашого повіту спровадили робітників з Товмаччини і Печенїжина. Коли ті робітники дня 25 с. м. явили ся до Рожанівки, вийшла їм на зустріч кілька тисячна товпа хлопів, жінок і дїтий з Рожанівки і сусідних сіл. Народу мало бути 7 до 8 тисячів. Супротив такої маси, війско і жанкарми анї не гадали робити ужитку зі свого оружия. Чужі робітники забрали ся до одного.

В Ворволинцях було инакше. Коли пішла чутка, що везуть чужих робітників, зібрала ся величезна маса народу. Над'їхало кілька фір „гуцулів" з жандармами на чолї. Нарід зачав просити, аби Гуцули уступили і не псували страйку. Надбігає більше жандармів і війско. Війско заховуєсь спокійно. Жандарми з наїженими баґнетами і кольбами ідуть на нарід і січуть на всї сторони. **Ранено тяжко 4 селяни. За хвилю чуємо коменду „Feuer"! загриміли чотири карабіни.** На щастє від сальви не впав нїхто.

Двох **ранених взяли до арешту** в Тлустім а других двох лишили поки що в селї.

25. липня. „Комітет страйкуючих в Кошилівцях був вчера у дїдича М. Пінїньского. Хлопи жадали від него низшої платнї, чим від жидів, а іменно по 80 кр. в лїтї або 8 сніп, а по 50 кр. в зимі. **Брат намісника і посол з хлопскої куриї** почав з початку жалувати ся, що він тілько доброго їм зробив, що він не має звідки тілько платити, а коли се не помогло, заявив, що платнї не підвисшить, хоч-би єму мало все збіже згнити і **загрозив війском**. Хлопи відійшли з нічим. Зараз вечером поїхав Пінїньскии до Тлустого, а нинї рано **з'явило ся 14 уланів**. Жандармерия скріплена трема силами. **У Пінїньского в дворі, гостить старостиньский комісар**. Жандарми розганяють людий, не позволяють навіть ставити ся на публичних площах, накликуючи дословно: **Марш до дому** — не робіць мі ту жаднеґо зґромадзеня! — Двох комітетових в Цапівцях вступило до корчми на келїшок горівки. Не мали коло себе гроший, тож, як сусіди арендаря, випросили собі хвилевий борг на 18 кр. Як тільки хлопи опустили корчму, сейчас побіг жид по жандармів, жалуючись на хлопів, що ті єго обрабували, бо набрали горівки і не хотїли платити. Двох жандармів з'явило ся як стій. **Сейчас хопили одного співзадовженого** на 18 кр. комітетового, **повели єго під ґверами** до хати другого єго товариша, **потім вступили з ними до инших комітетових**, (а єсть їх ту вісьмох), завели всїх до громадского уряду і там списали з ними протокол. Нарід, що видів своїх вибранців ведених жандармами по цілім селї немов яких злочинців, так був розярений, що **якби не зимна кров кількох одиниць, булоби прийшло до нещастя...**

Збаражчина.

В Тарасівцї страйк скінчив ся **побідою селян**. Замість 10-тої копи дістають 9-ту копу збіжа, замість 10 того кірця бараболь, 9 тий корець. За день працї дістає робітник-мужчина 60 кр. замість 40 кр. — дівка 40 кр. замість 25 кр. — Огульникам витик має бути при озиминї тоді, коли і властителеви, а при яринї вперед огульникам а потім собі.

Дня 22. с. м. застрайкували села Скорики і сусїдна Старомійщина (се послїдне в пов. скалатскім).

В мединї господарі забрали на жнива всїх бідних. Кождий господар взяв по 2-ох або 3-ох жниваків, а о. А. Качала згодив ся взяти коло 30 жниваків (доси робить у него коло 20). Село згодилось витревати в такім станї цілий рік а навіть довше, так якби скарбу не було. В дворі є ще 8 робітників. Між ними є давнїйший мединьский війт, Ваврик Льокай зі своїм сином.

Посесор спровадив під ескортою військовою около 30-тьох робітників мазурів.

По декотрих селах пани піднесли ціну зарібків і без страйків, а навіть спомагають стрейкуючих з сусідних сіл (Федорович і Черняковский).

„Вітика арештовано в Лозівці підчас довірочних зборів. Жандарм, що арештував зробив донесенє, що арештованє наступило за обиду релїґії (!!). Судия слідчий з Нового Села з'їхав зараз на місце і при переведеню слідства показало ся, що донос був цілком неправдивий.

П. Вітика випущено сейчас на волю і він вносить жалобу на жандарма за безправне арештоване. — В Гнилицях сидить від 11-ого с. м. молоденький концип'єнт старости, ґраф Русоцкий. Хлопи сидять тихо, тож молодий ґраф не має що робити. Та якось не чути, аби наклонював посесорів до згоди. — Жінка Петра Яхова з Сухова, побита посесоровичем Срулько Альтштедтером, тяжко хора, висповідала ся на смерть. Лікар киває головою. Альтштедтер ще не арештований".

„І до села Сорока, звісної кацапскої фортеци, дістав ся страйк. Люди жадають 6-ого і 7-ого снопа. Сусідні села вже від тижня стрейкують. Двір ґрафа Семеньского, що любить невиплачувати хлопам нужденного зарібку (20 кр.!) і по кілька місяців, вертить ся, як муха в' мази."

В Збаражчині страйк загальний. По селах війско і жандарми. Наради і віча відбувають ся по дорогах. В околици Синяви між посесорами крик розпуки, бо парох Синяви добровільно дав женцям 8 сніп. По двох днях опору жиди мусїли уступити, бо жито було би злягло. В Розношинцях війт не дав війску кватири. Коні вояків стоять в двірских стайнях а самі вояки ходять по селї. Посесор Явец (жид) каже до людий: „Я не попущу вам нічого. Я маю 3 пари штанів; як сего року возьмете мені 2 пари, то мені все єще одна пара лишить ся.

Тернопільщина.

По причині хлопских страйків виготовила прокуратория 7 актів обжалованя, в котрих обжаловує звиш 50 селян.

В Купчинцях відбули ся дня 12 с. м. збори читальні, а що рух про страйки в нашім повіті щось зворушив ся сильнійше, як де инде, то і нашого села не поминув. А робітники почувши, що по недалеких селах люди щось собі вибороли, отже від кількох неділь зачали ходити гурмами і нараджувати ся, що і як їм робити, бо сегорічний передновок так їх притиснув, що майже треба загибати. А ту зарібки лихі по 15, 12 ба й по чотири крейцарі на таку днину. Тому коли почули про збори читальні, явились численно. На запитанє Ст. Гарматія (богатого господаря чи хочуть страйкувати, відповіли, що хочуть. Тоді він пояснив їм наслідки страйку, щоб не зробили якихсь дурниць та не позаганялись до криміналу. На другий день почалась тяганина та розслїди, погрози читальникам, що важились промовити про страйк та наводити на законну дорогу, щоби ті незрячі де в багно не залїзли. За се вже дістали п. Думка і Ст. Гарматій завізванє до Суду.

Від 17 с. м. застрайкували люди посесора Льотрінґера. Не знаємо, чи староство казало жандармам спроваджувати робітників. Привезли они робітників з Ходачкова вел. і вистояли, цілий день при роботі... Але на другий день не було вже жадного робітника анї свого анї чужого. Для голодуючих страйкуючих подарували Ст. Гарматій пів кірця муки, Павло Думка діжку муки, а Федь Флис діжку проса, за що стягнули від них жандарми протоколи. Чи не вільно навіть голодного накормити?... Дальше 19 с. м. на довірочних зборах ухвалили робітники цілого села застрайкувати і решту дідича Завістовского, посесора Литвина і жидів, що кількох їх має більше як по 180 морґів. Від 21 почав ся загальний страйк. Вибраний комітет порозсилав людий і листи по околичних селах з завідомленєм о страйку. Всї прирекли не йти до нас на роботу і застрайкувати самі своїх дідичів. По околичних селах кипить... В селї надзвичайна солідарність, все відбуваєсь тихо і мирно, і всїх оживляє сильна віра, що побідити мусять. Жнива трохи спізнені і дідичі ще не хочуть навіть знати про якісь там переговори. Страхають людий, що поспроваджують жнивярки, та Мазурів або Гуцулів, але се страхи на дітий. Всї села близькі знають, що в Купчинцях страйк і нїхто не важить ся їхати туди на роботу.

Однак сї страшки голодних та висушених жолудків не лякають, ті роблять довірочні збори і ладять ся до страйку.

В селї Настасові вже від довшого часу відзивали ся голоси о потребі страйку і в цілім селї панував якийсь рух, якесь заінтересованє, а до того ще мовчанє, котре додавало більшого „боя" панам і жидкам-посесорам. Через цілий тиждень в селї як не два то три жандарми. В кінци в недїлю 20. с м. зібрало ся около 300 людий - зарібників і під ослоною жандармских баґнетів вибрали собі тілько комітет страйковий, а о инших справах навіть слова не можна було сказати, бо жандарми розганяли.

Точки поставили слїдуючі:

1) Пан не сьміє жадної пашнї давати обробляти за гроші тілько за 8 сніп і на жнива має дати кождому „огульникови" 25 клґ. жита, щоби мав о чім робити і зарібщину кождому завезти фірою до дому. (До тепер була 12 копа і 40 часом 50 кр. за копу, єсли жало ся за гроші).

2) від 15 липня до 15 жовтня має пан платити хлопам від 20 року по 80 кр. жінкам і дївкам по 60 кр. (до тепер тілько в часї жнив дївкам по 35, 40, а хлопам 50),

3) від 15 жовтня до 15 липня хлопам по 50 кр, жінкам по 40 кр (перше від 15 — 25 а 30 найбільше); від обмолоченя копи 60 (перше 30); сївачови 80 (перше 40—50 кр.),

4) бараболї має копати ся не за гроші але за 8-му міру і зарібщину має ся привезти до дому,

5) конюшину косити за 5-ту а сїно за 4-ту (перше за 8 і 7 а навіть і 9-ту копицю),

6) кождий, котрий, котрий буде робити на лані яко „огульник" має право пасти на стерни одну або дві корони від початку робіт аж до виконаня бараболь,

7) обірник розкидати від морґа по 80 кр. (перше 40 і 50),

7) обірник розкидати від морґа по 80 кр. (перше 40 і 50),

8) пани, економи і цілий надзір мають шанувати людий і по людски з ними обходити ся.

Люди перед тим вже і з'орґанізували ся і згодили ся на свої бажаня; треба було їм тілько додати відваги, заохотити їх до витревалости і солідарности, як також до спокійного захованя ся, чого на жаль через жандармерию не можна було зробити. Належить згадати і то, що Настасівці тому 3 роки були підняли страйк, коли то настав теперішний дідич Серватовский і замість 10, дав 12 копу, але страйк програли, бо з сусідних сїл люди позбігали ся, жито і пшеницю зробили, а Настасівці вже мусїли решту збіжа робити за 12 копу. Тепер Настасівці мають всї дані до виграня страйку, бо і пора відповідна — жнива; робітника не так скоро дістати; люди тримають ся солідарно і зараз в понедїлок 21 с. м. всї здержали ся від роботи, а три дївчині, що йшли до двора лїпити, самі жінки завернули. Всї заховують ся спокійно і поважно. Кромі того доносять нам, що в Тернопільскім повіті вибухли отсї нові стрейки: в Маріянці, Юзефівці, Людвиківці і Ладичинї.

Гусятинщина.

Відозва повітового комітету страйкового:

Братя Хлопи Русини, все одно, чи Ви грецкого, чи латиньского обряду!

Вибралисьте нас в недїлю 13-го липня за свою головну команду в тій борбі о хлїб насущний для себе і своїх діточок. Ми по вислуханю голосів місцевих комітетів з Увисли, Котівки і Крогульця по довгій розвазі постановилисьмо до панів дідичів і посесорів такі:

Ж а д а н я:

Жито 7 сніп, пшениця 8 сніп, вся кошениця 9 сніп. Витик не сьміє бути на полеглици або бурянах і має визначувати ся цілими полукіпками, кождому на его снопах зараз по укінченю збору поединчих родів збіжа, бо нарід потребує скоро хлїба і лекше єму звести, коли ще господарі собі не звозять. Робітники в лїті: хлоп 1 зр., дївка 60 кр., погонич 40 кр. Погонич місячний без страви 10 зр, зі стравою 4 зр. місячно. Піврічно без страви 60 зр. зр. зі стравою 24 зр. Робітники до машин в лїті без ріжниці пола 1 зр. Вязальникам 25 кр. від копи. В зимі робітникам до машин без ріжниції пола і змолоцкам 60 кр. За копанє барабольь 15 кр. від 100 кґ. як бараболї добрі, а 20 кр. як бараболї дрібні. На міру осмий корець. Кукурудза третий (3) качан, конючина 5 копиця, сїно добре трета, а лихе друга копиця. Фіра в лїті 2 зр. в зимі 1 зр. 50 кр. Час праці робітникам денним в лїті від 6 години рано до 6 по полудни з перервою 1 $/_2$ години, в зимі від 8 рано до 6 по полудни з перервою 1 години. Форналї: хата, опал, 1 морґ городу, 16 кірців по 100 кґ. орнариї добірного зерна, а не послїду і то: 6 кірців жита, 4 кірці кукурудзи, по два кірці пшениці, і гороху, ячменю і 40 зр. Орнария має бути цїльне зерно, а нїколи послїд. Утриманє для корови на лїто і зиму. На гроші з хатою і опалом 15 зр. місячно, без хата і опалу 18 зр. місячно.

Офіциялїсти і служба двірска обовязані обходити ся з народом чемно. Ґоральнянам робітникам місячно 15 зр. і фіра дров. В недїлю і сьвята не сьміють давати польної роботи, як пр. воженє снопів.

Братя Русини Хлопи! Вже досить нашого гарованя! Досить наших слїз, нужди і кривди! Братя! не в Канадї і не в Бразилії наш хлїб! Наша Канада і Бразилїя на тій земли, котру наші прадїди кровію зливали, за котру батьки і дїди буки брали. Ту буде наш рай, як тілько в згодї і єдности, рука в руку, плече в плече будемо тримати ся.

Тогди прийде добро в наші хати, згине нужда а воскресне сьвята Русь-Україна.

В Копичинцях 20 липня 1902.

Повітовий комітет стрейковий: Михайло Петрицкий голова, Володимир Навроцкий заступця, Яків Ілия секретар. Кость Костецкий, Стефан Самборский, Лука Крушельницкий, Іван Пендзївол, Іван Поморяньский, Станислав Гринчак.

24. липня. В Гадинківцях застрайковано Целєцкому, що недавно так завзято виступав в соймі против „Просьвіти" і взагалї против Русинів. Коли всюди в повітї жадають 8 сніп, від п. Целєцкого жадають 4 сніп і говорять єму се в очи, що его як русиноїда мусять научити розуму. В Гадинківцях арештовано академика Бабина.

В добрах ґр. Семеньского, що обіймає громади Хоростків, Говилів великий і малий, Постолївку гусятиньского повіту і Сороку скалатского повіту, страйк трівае дальше Доси люди робили за 12-тий сніп, тепер жадають 8-мий, а скарб дає 10-тий. Хоч скарб нїби то годить ся з людьми, то тим часом спроваджує „гуцулів" з Снятиньского повіту. Польский ксьондз Ґловіньский аґітує против страйку. В Постолївці писар і економ пасуть і напувають худобу, бо форналї поутїкали. Також спроваджені гуцули заявили, що покинуть роботу. Всюди повно жандармів.

Дня 24 с. м. відставлено до суду в Копичинцях 4 страйкуючих з Мишкович „за здержуванє спроваджених робітників за опір війску". Дня 25 с. м. комісар староства Горіця, урядуючий в Товстенькім казав відставити під ескортою жандарма і кількох жовнїрів до суду в Гусятинї 6 селян **„за злочин"** участи в страйку підмовлюванє людий до страйку і скликанє в тій цїли бурливих і заборонених зборів. Злочин одного з арештованих такий: Він сказав: „Найяснїйший пан видав право, що страйкувати вільно і вільно кождому домагати ся такої плати, яку хоче",

Найгрізнїйший страйк є в Зеленім кутї де була облога двора і де знищено часть засївів. До сеї місцевости вислано війско.

Теребовельщина.

25. липня. В Кобиловолоках змяк посесор і запросив місцевий комітет на переговори. Однак зараз при першій точцї переговори розбили ся, тому, що посесор жадав, щоби комітет заручив єму, що в кождім часї дістане потрібну скількість робітника і то лиш з свого села. Страйк отже тревае дальше. В селї спокій, жандармів що-раз більше. Посесор спровадив з Будзанова 30 робітників, однак зараз з дороги вернуло 18, решту замкнено в дворі і мимо їхнїх просьб не випущено. В другім дни вже анї один робітник не приїхав. Тут впадає в очи те що навіть такі здеморалїзовані, такі хрунївскі місточка так солідарно поступають в часї страйку і то без огляду чи грецкого, чи латиньского обряду. Дня 24 с. м. застрайкувало мазурске село Підгайчики і отсе наводжу слова одного Мазура: „Ma hrabina psy karmić, niech karmi ludzi"; они відносять ся до ґр. Козєбродской, котра має дуже велику псярню, тримає псяра і платить єму дуже грубо. А що латинники, т. є. русини латиньского обряду всюди беруть участь в страйку, то нема найменшого сумнїву; доказом най будуть латинники з Кобиловолок, з Янова (де їх більша часть).

Всюда прилучує ся до страйку двірска служба.

Тими днями застрайкували отсї села: Волиця, Дубина, Підгайчики, Романівка, Вер-

бовець, Ласківці, Іванівка Долга, Деренівка і Залавє. Всюди спокій — а мимо того всюди повно жандармів, а вчера вечером приїхали драґони (Чехи) до Кобиловолок. Староста Теребовельский заборонив відбувати довірочні збори. Жандарми намовляють людей, щоби відступили від страйку.

Дня 25 липня (в пятницю) прибув до Кобиловолок секретар староства Стан Виспяньский, велїв скликати до уряду гром. стрейкуючих форналїв і дав наказ відескортувати їх двом жандармам до двора. Ту вийшов до них посесор Премінґер і став питати, чому они стрейкують. Форналї поздіймавши капелюхи, заявили, що не мають, що їсти Двох тілько не здіймило капелюха а то Павло Свобода і Іосиф Вішньовский. Оден з ескоруючих жандармів обом з цїлою силою дав в лице (!!). Пан Виспяньский заночував в урядї громадскім і так поучав поліцая громадского, котрого для безпеченьства держав цїлу ніч коло себе: „А комітетових палицею, палицею!“. — „Ба, а як би Ви потім судили мене“ замітив поліцай. — „Но то так робити щоби не було сьвідків“ (!)

Чортківщина.

В Швайківцях арештовано комітет страйкуючий з 5 людий, а крім того з поза комітету. По переслуханю в старостві, а відтак в судї випущено 8 до дому, а одного задержано. Спроваджено піхоту і уставлено насамперед у одного з арештованих, а в кілька годин переведено до другого арештованого того, котрого полишено в арештї і то всїх коло 50 людий до одного господаря! Арештованих ґосподарів через цїлу дорогу оден з ескортуючих жандармів невпинно трактував епітетами: „Psia krew, skóry drzeć, chłop bydle chce polowę.“ Судия, котрий арештованих переслухав, також не щадив грубостий.

Від 15. липня с. р. застрайкувало тут постепенно 12 громад — і то всї в добрах Кароля ґр. Лянцкороньского. Громади ті суть: Антонївка, Свидова, Мухавка, Улашківцї, Заболотівка. Шульганівка, Нагірянка, Ягольниця, Хомянівка, Салївка, Сусулївка і Росохач.

До Улашковець і до Заболотівки, котрі страйкують від недїлї 20. липня, але заховують найбільший спокій, спровадив повномочник ґр. Лянцкороньского, Кроковский шкадрону уланів. В Заболотівцї улани, примашерувавши в село в часї коли всї родичі були на роботї в поли, поперепуджували дїти, одну дитину майже розтратували і викликали в селї збіговиско тих людий, що спокійно працювали в поли.

Родичі, що прибігли з поля і були збентежені криком дїтвори, оперли ся закватировуваню уланів, так що тії мусїли аж розбивати брами і закватирувати ся на силу.

25. липня. — Йдучи за приміром инших громад, люди у всїх добрах ґр. Лянцкороньского розпочали страйк; жадають підвисшеня платнї і усуненя докучливих драч, заховують ся однак цїлком спокійно і статочно, зовсїм після поученя брошур Вітика і Будзиновсого. Поведенє обшарників і чинників єсть по многих місцях того рода, що могло би на певно межи недосьвідним народом викликати дуже поважні забуреня, а коли їх нема, то завдячити належить не „ochronnym środkam“, але виключно брошурам Вітика і Будзиновского, в котрі нарід вірить як в евангелиє; одна така брошура лїпше як всяке войско тримає маси в законних карбах. Мимо того зачуваємо, що по деяких громадах як на пр. в Озерянах під Чортковом пп. жандауми відбирали ті брошури.

Борщівщина.

До Борщівщини перехопив ся страйк з залїщицкого і чортківского і обіймив Капустинцї, Олексинцї і Шершенівцї, Озеряни і Пилипче.

В Капустинцях посесор казав іти форналям до роботи в поле, але ті небавом серпи покидали, бо сказали, що они „до форнальки годжені, а не до жнива“ — і полягали під цминтарем. То мусїв Коссер сам коням носити їсти, а панї „посесорова“ через день пасла корови.

Потім спровадив Коссер якихось „батярів“ з Бучача разом з жінками і дїтьми, але що давав їм зле їсти і годував гіркою мукою, то зараз на третий день зробили „бунт“, облягли Коссера з фамілїєю в офіцинах і почали кричати: „давай єго сюда!“

Доперва жандармерия увільнила Коссера від облоги. „Sprowadzeni robotnicy“ числом коло 30 штук вивтїкали „до лаби“, але при тім не забули забрати з собою Коссесорові серпи і коси, котрі таки зараз попродали в Улашківцях і собі тамки урядили „маленький шмавс“.

Золочівщина.

В Скнилові і Ольшанцї, власність Оскара Шнеля, вибух страйк 23 с. м. Жандарми о півночи витягали сплячих селян з хат, кували і відставляли до Золочева. Так відставили Йосифа Азияна, Олексу Чепіля, Івана Папроцкого. (Азиян великий бідак, має лиш хатину, жінку і 4 дїтий). Застрайкувала також служба двірска, бо від двох кварталів не дїставала анї плати анї ординариї. Люди звернули ся о поміч до посла Брайтера.

24 липня. „Вчера застрайкували Вільшанка мала і Скнилів.

„21-ого с. м. зачав ся страйк у Краснім против посесора жида. Застрайкували і двірскі форналї. Коли того дня над'їхала фіра з робітниками з Бортковець, красняньскі люди, скликані війтом до громадскої канцеляриї для згоди, вийшли против них, просячи не псувати страйку. Бортківскі робітники вернули тодї спокійно назад. Ві второк (22-го с. м.) явив ся в селї комісар староства Гамолїньский, і стягав протоколи. Між иншим питав комісар, чи люди будуть спиняти чужих робітників чи нї, — як би їх посесор спровадив. На таке — запитанє, одні відповіли „нї“, а деякі „так“. Тодї комісар видав сейчас завізваня до староства для 5-ох людий: Ів. Притиса, Ів. Кравчука, Павла Роздольского, Степ. Протисевича і Ант. Марка, на 23 го с. м. Коли вони явили ся на термінї, їх замкли. — Вчера прийшло до Красного 61 уланів з Золочева.

Перемишлянщина.

28-ого липня с. р. В Лагодові селяни здає ся виграють страйк, бо поважно і спокійно взяли тя до річи, добре і мудро зорґанїзували ся. Вибрали комітет з 13 людий. Плата до тепер дуже лиха. Хлоп 30—35 кр. а женщина 12 до 25 кр Збіже на снопи: пшеницю на 13 сніп, а жито і ярину на 12.

Стрейкуючі жадають: пшеницю 8, а жито і ярину 7 сніп. Грішми хлоп 1 зр., а женщина 80 кр. Сїна оброблені — але пожаль ся Боже на 12 або 13 копицю. Страйкуючі жалують, що сїно і конюшину зібрали зі своєю стратою.

27. липня. Вчера застрайкували в Словитї, Яхторові, Лонях — значить, страйк обняв полосу від Глинян по Перемишляни.

Відділ гузарів перемашерував вчера вечером з Задвіря до Лоней — где страйк принимає острійший тон. Рівнож обхопив страйк усї села здовж лінії желїзницї тернопільскої від Задвіря по Золочів. — Значний сей обшар землї переповнений гузарами та уланами. В Балучинї закінчив ся страйк сьвітлою побідою. Угода така: від копи корона. — Денна платня від сїнокосів до часу збираня бульби — хлопа 1 К. 60 с. баби 1 К. 20 с. При вибираню бульби 1 К. В зимовій порі: хлоп 80 сот. баба 60 сот.

Перемишлянщина.

26. липня. Селяни виграли стрейк. Вчера по 7 годинних нарадах закінчив ся страйк в Перегноєві і Замостю, добрах ґр. Потулїцкого на слїдуючих точках: Від копи 45 кр. (давнїйше 28 кр.), за день 70 кр. (давн. 40 — 45 кр.) ґара бульби 70 кр. за дрібну а 50 кр. за велику, стиртникови 70 кр., воженє своїм тяглом снопів або гною 5 кор денно. — Вчера прийшло войско до Глинян. — Переговори з Богданом, властителем Задвіря розбились. Двір спровадив дві шкадрони гузарів. Війт, сторонник двора, хотїв розкватирувати гузарів по ґаздах, ті однак спротивились кажучи, що нехай сей удержує войско, хто спровадив. Войско стоїть отже на фільварку. Арештовано двох господарів з Задвіря за опір і відставлено до Глинян.

В фабрицї апретованя порогів зелїзничих стрейк треває дальше, бо заряд не хоче і чути о якійнебудь угодї.

Страйк розширяє ся дуже скоро, а з деяких сїл пани поутїкали і нема з ким робити угоди.

З Бучацкого.

В Бучацкім повітї майже всї села страйкують. Лїщанцї, Помірцї, Ріпеницї, Трибухівцї, Сороки, Зулїщики малї, Жизномир, Коропець, Пишківцї, Бучач, Озеряни, Бариш. В Лїщанцях прилучила ся дня 26. с м. вся двірска служба до страйку: 34 форналїв і польові. Народ жадає 6 снопа і 2 корони денно. До Коропця і Лїщанець вислало драґонів. Дня 26. с. м. переїхало через Бучач 300 драґонів на усмиренє страйків в Трибухівцях, Помірцях і Ріпеницях. Народ всюди поводить ся спокійно.

Бережанщина.

29-ого липня с. р. В Плотичи вибух страйк. Народ жадає 8 копицї і ординариї. Посесор Блюменфельд жид) давав 12 сніп, терер дає 10.; люди не пристають. Чужі робітники, котрі прийшли в асистенциї жандармів і комісаря староства Лянґого, вернули до дому. Słowo Polskie доносить, що вислано війско.

Городенщина.

Перше село, котре в Городенщинї застрайкувало, єсть Михальче над Днїстром. Жид-дїдич привозив людей аж з трех громад, та всї они з нїчим від'їхали і казали панови аж тодї прислати по них фіри, як погодить ся зі своїми людьми. Здає ся, що післав фіри до Печенїжина по Гуцулів Від вчера крутить ся по селї 3 жандармів. З Михальча пійшов страйк дальше горі Днїстром і обняв Дубки, Колїнки і инші села над Днїстром. В Семаківцях, що майже лучать ся з Михальчем, панує цїлковитий спокій; робітники жнуть аж за 15 сніп; дають ся панови туманити тим, що обіцює їм дати те саме, що другі пани дають, а по жнивах не дасть більше як 15 сніп, а навіть на 20 сніп згодилиб ся темні селяни, як би пан упер ся при тім. Дїдичем в Семаківцях єсть бар. Ромашкан.

Дуже погано списалось село Серафинцї. Ходить чутка, що 80 сильних хлопів серафинецких пійшло на жнива до Дзвиняча, одного з найлїпших сїл в залїщицкім повітї і так паралїжують там страйк.

Бобреччина.

Страйк вибух в Шершенівцях і Олексинцях бобрецкого повіту. Дїдич жид спровадив робітників з Буковини, але їх прогнано. На місце прибув староста з 5 жандармами. Селянам з Мушкаровець, котрі хотїли йти по роботу до Олексинець, мали грозити олексиньскі люде: „чи взяли ви з собою в поле збанята на свою кров?“.

Городеччина.

Страйк зачав ся в Михальчи против дїдича жида Гірша, і в Городници над Днїстром.

Страйк в Волчухах закінчив ся 24. в четвер загодою. Хлопи дїстають 50 кр. дївки 40 кр. Перед страйком плачено 20 кр. Довше не могли страйкувати через хрунїв з Бортягина, котрі приїздили сотками на жнива до Волчух. Сусїдні села Родатичі і Долиняни тримали ся добре, не перешкаджали. Як би не Бортятинцї, де читають Русское Слово, можна було виторгувати значно більше. Сусїдні двори годять ся на ту саму умову, що в Волчухах.

В Каменецкім.

В Лїску зачав ся страйк в четвер против дїдича Третера, маршалка повітового в Перемишлянах. З селянами страйкує і служба двірска. В суботу вибух страйк в Милятинї старім в добрах п. Тадея Богдана, особливо против економа Сухоржевского за єго грубе поведенє і за низьку платню. Дїдич Богдан віддалив економа і заявив готовість до уступок.

Скалатщина.

Дня 22 липня удав ся комітет страйкуючих в Супранівцї до посесора Матереса жадаючи підвисшеня платнї з 20 і 30 кр. на 80 кр. для хлопів, а для дївки і баби 50 кр. в жнива, а в зимі хлоп 50 кр. баба і дївка 40 кр і 8 копа

Посесор Матерес (жид) не згодив ся на се, і тому нарід далі страйкує. Ті що погодили ся на копи, покинули навіть 5 кіп, хлопцї згоджені на місяцї покинули зароблених 5 зр., а форналї покинули двір, так що стрейкує цїле село.

На другий день 22-ого закликав посесор Матерес комітетових, і заявив, що підвисшить і згодить ся на все, коли хоть одно село зробить угоду; тогди і він пристане на ту угоду.

Комітетові довідали ся від ярмаркових, що в Колодіївцї справа вже полагоджена. Пішли туди рано дня 23 с. м Кіндрат Любянецкий, Іван Кухта і Іван Осичка і сказали, що найдальше до вечера повернуть. Тимчасом на другий день до полудня не вертають. В селї зробив ся рух. бо народ довідав ся, що комітетових арештовано. Коли післанцї громади прийшли до Колодіївки і вступили до корчми, заступив їм дорогу „ржондца“ з польовим і війтом М. Бриком. Ржондця казав війтови, аби

арештував комітетових на его власну відвічальність. Війт відставив арештованих до старости. В старостві казали їх замкнути яко бунтівників. На щастє війт Іван Смульский написав просьбу від уряду громадского до староства і арештованих увільнено.

На другий день по повороті комітетових уряд громадский дістав зі староства слїдуюче письмо.

Skałat 14214/02.

24 lipca 1902.

Dnia 23 b. m. przytrzymano na Kołodziejówce na włóczęgostwie i agitacyi na sztrejkiem rolniczym, pochodzących wrzekomo z Supranówki Kondrata Lubianieckiego, Iwana Osyczkę i Iwana Kuchtę. Wzywa się tedy Zwierzchność gminną aby mi odwrotną pocztą doniosła, czy pomienieni są tamtejszej gminy zamieszkali, czem się trudnią i jakie jest zachowanie c. k. Starostwo

Szydłowski.

По других селах стоїть страйк твердо і в Супранівцї, Коршилівцї, Богданівцї, Камянках, Мовчанівцї, Хмелисках, Полупанівцї, Старім Скалатї, Новосїлках, Староміщинї, Дорофоївцї, Підволочисках, Заднишівцї, Чернилівцї, Качанівцї і в Оріхівци.

Найсильнїйше стоїть страйк в Супранівцї, Староміщинї, Качанівцї (Мазури), Камянках, Коршилівцї.

Скалатщина:

Дня 22. с. м. вибух страйк в отсих громадах скалатского скарбу: Скалат новий, Скалат старий і Новосїлки. Посесор Йосько Бернштайн страшно кривдить і визискує людий. Доси дав огульникам на вик 10—11 сніп озимини — і то все що найгірші, зогнилі снопи. Грабив і збиткував людий за що будь. Польский ксьондз Пйотровский аґітує против страйку, а в користь жида. Люди жадають 8 або 9 сніп на витик але посесор не хоче пристати. Спровадив 80 чужих робітників і ті жнуть під охороною жандармів, але ті робітники поволи утікають. Вчера вже утїкло 10. Посесор хвалить ся, що староста обіцяв дати єму до жнив вояків.

Вчера (25, с. м.) вибух стрейк в Городници ґр. Баворовского. Окомон скликав огульників до жита, однак ті не хотїли жати і зажадали підвисшеня витику.

Страйки в Качанівцї і Сороцї тревають дальше.

НАПАСТЬ

„Naprzód“ є ґазета польских социяльних-демократів, котрі в послїдних часах зачали займати ся також хлопскою долею і станули на становищи рівноправности всїх народів. Не диво отже, що в сїм роцї, коли наші верховоди зачали Русинів дуже нищити, „Naprzód“ станув в нашій оборонї. „Naprzód“ мусїв ударити на нашого противника, бо наш противник є також ворогом польских робітників. Коли вибухли страйки руских хлопів, „Naprzód“ також станув по нашім боцї. За се єму належить ся щира подяка, бо всї иньші польскі ґазети пишуть так, як би рускі страйкарі були розбишаками, як би не хотїли робити, тільки жити паньскою кервавицею.

Але і найчестнїйшій ґазетї трафить ся, що єї здурить якийсь несовісний дописуватель, коли має злість на кого. Так стало ся з „Naprzod-ом.

Якийсь ворог Будзиновского, котрого жовч заливає на саму гадку, що хтось може Будзиновскому признати частину заслуги в сегорічних страйках, так чепив ся его в 205 числї „Naprzod-у“.

„Naprzód“ пише, що брошури Будзиновского про „хлопский страйк“ нї троха не причинили ся до вибуху страйку, бо „заки єще помисли Будзиновского побачили дневне сьвітло, социялїсти видали брошурку „страйк і бойкот“.

Отже нехай „Naprzód“ знає що Будзиновский єще в лютім **1897 року** зачав видавати в Чернівцях ґазету **„Працю“**, котра розходила ся найбільше в Збаражчинї, Тернопільщинї, Скалатщинї, Перемишляищинї і Гусятинщинї. В „Працї“ писало ся в кождім числї про страйки і взивало ся до страйків. Як раз в тих повітах, де тепер найсильнїйші страйки, найбільше розходила ся „Праця“.

В тім самім роцї видав Будзиновский брошуру **„Хлопский страйк“**, котра розійшла ся головно в подільских повітах в числї півтора тисяча примірників.

Радикальна партия ухвалила підготовляти народ до страйків єще в 1897 роцї, а не на послїднім своїм з'їздї, як пише дописуватель „Naprzod-у“. А хто був референтом тої справи? на чиє внесенє ухвалено орґанізувати хлопскі страйки? — Реферував справу не хто инший, як Будзиновский і на его внесенє ухвалено зробити се, що тепер стало ся.

На з'їздї национально-демократичної партиї в грудни 1901 року реферував — знов Будзиновский справу страйків і на єго внесенє Народний Збір ухвалив поручити Народному Комітетови з'орґанїзоване і викликане страйку в цїлім краю.

Виконуючи сю ухвалу, Будзиновский так редаґував Свободу від початку року, так представляв хлопскі розрухи в Росиї і рільничі страйки в ріжних краях, а нарештї, коли надходив час жнив так енерґічно візвав в „Свободї“ до страйків, що **виключно на зазив в „Свободї“ вибухли перші сегорічні страйки** в Перемишлянщинї і в Чижикові. За ними пішли дальші страйки.

Коли з усїх сторін люди зачали домагати ся, аби їм прислати брошуру Будзиновского „Хлопский Страйк“, Народний Комітет видав сю брошуру другий раз, бо виданє з 1897 року було вже розхоплене.

Все те пишемо не на те, аби Будзиновскому приписати виключну заслугу вибуху сегорічних страйків, не на се, аби показати, що Будзиновский розпочав страйкову роботу перший з поміж радикалами, але що був одним між першими, котрі в страйках добачували ратунок для руского народу. І Будзиновский був між першими, котрі зачали народ осьвідомляти в страйках.

Аби люди гадали, що Будзиновский є нинї противником хлопского страйку, дописуватель „Naprzod-у“ питає пише, що Будзиновский не виїхав до жадного повіту, де є страйки. Тим дописуватель хоче озлобити селян, котрі можуть сказати: „Коли є вибори, то ти їздиш кандидувати; але як хлопи страйкють, як до хлопів стріляють, то ти сидиш у Львові!“

На се скажемо ось що: Обовязком Б ого дійстно було би переїхати ся бодай по повітах, де люди не одно витерпіли з причини єго кандидатури. Але повіти, в котрих є такі сьвідомі, такі просьвічені, роботящі і сьмілї орґанїзатори, як Я. Остапчук і Шміґельский, Думка і Гарматій, Черкас і Задорожний, там Будзиновский не дуже потрібний.

Але друга річ єще важнїйша. Будзиновский є редактором „Свободи“, котра разом з **Громадским Голосом** підготовляла хлопский страйк в краю. Чи пан дописуватель гадає, що „Свободу“ можна кинути на ласку Божу в такій важній хвили? Нехай шановний дописуватель з'обовяже ся за той час редаґувати і розсилати „Свободу“, але так, як єї редаґує Будзиновский, то Будзиновский певно не злякає ся жандармів, і об'їде не лиш два-три повіти, але цїлу Галичину.

А трета річ: Будзиновский не поїхав також тому, бо треба комусь розсилати брошури Вітика про страйк. Як були у Львові рускі студенти, то они її розсилали. Тепер помагає розсилати Будзиновский, бо і до него приходять замовленя. До сеї пори Будзиновский сам розіслав звиш 4 тисячі брошур Вітика.

Четверта річ: Коли тільки прийшла телеґрама, що в Тернопільщинї страйк, то дописуватель не журив ся тим, чи є кого вислати, чи він має за що їхати! Отже як Будзиновский не їде, то лише тому, що він справу страйків пильнує зі Львова. Розсилає брошури, редаґує „Свободу“ і старає ся о се, аби мали за що їздити ті, котрі уміють з селянином поговорити на розум. При тім Будзиновский не питає, чи за гроші Народного Комітету поїде национальний демократ, чи социяльний демократ. Будзиновский також не питає, хто написав брошуру: чи він сам, чи социяльний демократ, але розсилає одну і другу.

Нехай се поясненє буде для Naprzod-у наукою, аби уважав, чи дописи суть правдиві.

Велика заслуга належить ся безперечно Вітикови, котрий написав не першу брошурку про страйк і бойкот, се найсилнїйше оружиє в руцї робучих мас народу і котрого цїле житє сходить на полїтичнім осьвідомленю народу. Не менше заслужили ся так згадані вже нами селяни, як сотки инших, що через кілька лїт працювали над темними братами своїми і гартували їх до борби з могучим противником. Всї они підготовляли народ до борби, а овочем їх працї є сегорічний страйк?

Хто видумав страйк? Хто викликав нинїшний страйк? — Не шукаймо за ними нї на нашій земли, нї виключно між живими. Страйку не видумав жаден Русин, жаден Поляк, нї взагалї жадна партия в Галичинї. Видумали его чужі, більше просьвічені народи. А викликали теперішний страйк живі і мертві робітники, що довгі лїта трудили ся над осьвідомленєм руского народу, викликала его неволя народу.

Нїхто не може приписувати собі виключної заслуги. Всї, що признавали потребу страйку, працювали для страйку; всї, котрим залежить на тім, аби сей страйк скінчив ся добре, аби з него вийшла як найбільша користь для нашого народу, нехай роблять разом так, як зачали робити разом: Национальні демократи, радикали і социяльні демократи. І они будуть дальше робити разом всюди там, де треба поборювати кривди народні; будуть підпирати себе в кождій роботї, котра народови принесе просьвіту, принесе хлїб, принесе волю.

Але аби ся робота ішла як найскорше, аби спільного ворога як найскорше здавити, треба лишити ті рахунки: „се не твоя робота, се моя“ На питанє: „чия заслуга?“ відповість сам народ, хоч би доперва по нашій смерти.

НОВИНКИ.

— **„Хлопска полїтика“ сконфіскована** Прокуратория сконфіскувала брошуру Будзиновского за уступ „Хлопский Страйк“ (цїлий перший аркуш).

Звертаємо увагу, що кождому вільно мати всяку сконфіськовану річ, але тілько по одному примірникови. Жадна власть не має права нїкому відбирати книжки, хоч би она була сконфіскована. Не вільно тільки розширювати, т. є. анї продавати, анї дарувати другому анї навіть позичати.

— **500 наших українських академиків-сецесіоністів** врадило 25—27. с. м. на своїм вічу у Львові, **роз'їхати ся по селах і орґанізувати хлопскі страйки.** Рівнож врадили академіки, аби ту решту, яка зістала з запомогового фонду, зложеного народом на їх сецесию, **віддати на страйки і на поміч страйкуючим хлопам.** Москвофільских академиків не було там нї одного, бо ті хрунї вже давно вернули до Львова, лизати руки Ляхам, та аґітують тепер враз з „Галичаниномъ“ і „Русскимъ Словомъ“ против страйків.

З друкарнї Народової (Манєцких), Львів, Коперника ч. 9.